

DE MEROVINGERS.

IV.

De geschiedenis van de regeering der Merovingische Koningen is in alle beteekenissen van het woord eene duistere. Na den dood van CLOVIS, kleinzoon van MEROVAEUS in 511, verkreeg CLOVIS' Zoon DIEDERIK ¹⁾ de oostelijke provinciën van het Frankische Rijk. Deze werden toen Austrasië genoemd. Tot 752, toen PEPIJN DE KLEINE de hofmeier van CHILPERIK III dien koning afzette en in een klooster deed opsluiten, had Austrasië nu eens eigen Koningen uit het Merovingische huis, en was het nu en dan voor korter of langer tijd met Neutrië onder een sceppter vereenigd.

De Koningen van Austrasië zetelden gewoonlijk te Metz. Austrasië was in Hertogdommen verdeeld. Ripuarië vormde onder hen zulk een Hertogdom. Soms waren onder dat Hertogdom de Hattuarische graafschappen begrepen.

De eerste Merovingers waren woestelingen, zij handhaafden niet alleen hun gezag, maar breidden het uit, want zij waren ook krachtig van lichaam en geest. Tusschen 512 en 520 deden de Deenen een inval in een gedeelte van Hattuarie. DIEDERIK sloeg hen met hulp der Friesen, naar men wil bij Cuik aan de Maas. CHILDEBERT vernielde in 594 de Varnen, die naar men

meent in Zuid-Holland woonden waar hun naam nog zou zijn bewaard gebleven in den naam van het dorp Warmond. Daar deze plaats echter benoorden den Rijn ligt en, gelijk wij zagen, GREGORIUS VAN TOURS den Rijn opgeeft als grens der Franken in 628, is dit onwaarschijnlijk; nog onwaarschijnlijker is het, dat de Warnen bij Tongeren zouden gewoond hebben. Mogelijk bewoonden zij Zuid-Hollandsche of Zeeuwsche eilanden.

De oorlogen der Merovingers, onderling en tegen buitenlandsche vijanden, liggen echter buiten het bestek van ons werk.

De Frankische Koningen stelden een hoofd aan over het hofgezin, dat is, over allen die tot het koninklijke huis behoorden, onder den titel van Major Domus, 't welk vertaald wordt door het woord Hofmeier. De hofmeier bleef echter niet lang een ministerialis of dienstman, als hij 't ooit geweest is, want wij leeren de eersten, die als zoodanig vermeld worden kennen als aanvoerders in oorlogen, als Hertogen die het bevel voerden over een aantal graven, en soms aan het hoofd stonden van geheel het leger. Dit was bepaald het geval met de laatste hofmeiers, — PEPIJN VAN LANDEN, onder CHLOTARIUS I, was een zoon van CARLOMAN heer van Landen. De overlevering zegt, dat zijn geslacht afkomstig was van Xanten; lateren zijn van meening dat zijn geslacht te huis behoorde tusschen Rijn en Maas benoorden de Amblève. — Vermoedelijk was hij alzoo van afkomst een Ripuariër, door het huwelijk zijner dochter BEGGA met ANSEGISUS, of ADELGISUS, een Romein van afkomst, werd zijn

geslacht voortgezet en diens zoon PEPIJN VAN HERSTAL, na den dood van zijn moeders broeder GRIMOALD, hofmeier.

PEPIJN VAN LANDEN was in 639 gestorven en toen werd OTTO, zoon van WERNER, die onderwijzer geweest was van Koning SIGEBERT, zoon van den in 633 overleden Koning DAGOBERT, Major Domus van Austrasië.

Genoemden WERNER, graaf onder DAGOBERT I rekt J. M. KREMER stamvader ook van het huis van Nassau — ook van KOENRAAD Koning van Deutschland die DE SALIER genoemd wordt. WERNER schijnt derhalve van Salische afkomst geweest te zijn

GRIMOALD was hiermede niet tevreden. Hij had de nederlandsche Austrasiërs op zijne zijde, en zich in het bijzonder verzekerd van den bijstand van den Keulschen bisschop. Gedurende drie jaren voerde hij oorlog met OTTO totdat hij in LEUTHARIUS Hertog van Alemannië een bondgenoot vond, die OTTO in 642 vermoorde.

GRIMOALD stelde zijn zoon CHILDEBERT aan tot Koning van Austrasië. Deze regeerde slechts vijf maanden en kort na zijn dood stierf de hofmeier GRIMOALD in 656, en werd opgevolgd door EBROÏN. Van 664 tot 681 handhaafde deze zich in bloedige oorlogen tegen PEPIJN VAN HERSTAL, door wien hij in 678 bij Laon werd geslagen, in 681 werd hij vermoord door Graaf ERMENFRIED.

Koning DIEDERIK III was in 670 tot Koning benoemd, doch in het klooster van St. Denis opgesloten, in 673 trad hij feitelijk als Koning op en overleed in 691.

Na EBROÏN stelde DIEDERIK WARATO aan, die na

weinig tijd gevolgd werd door zijn zoon GISLEMAR. Deze stierf echter kort daarop en WARATO werd op nieuw hofmeier van Austrasië. WARATO stierf in 689 en hem volgde BERTHARIUS of BERCHARIUS; iemand, zegt ECCARD in de *Franc. Orig.*, van gering voorkomen, onbekwaam in zaken, en onnuttig als raadsman. J. M. KREMER meent, dat hij een zoon was van den vroegeeren hofmeier OTTO. Hij huwde ADELHEID dochter van WARATO en bleef niet langer dan drie jaren hofmeier, na welken tijd hij in den slag bij Tetri werd overwonnen en op aanzetting van zijne schoonmoeder ANSFLEDE in 692 vermoord. Zijn hem in Neustrië gegeven Hertogdom Bourgondië werd toen toegekend aan PEPIJN en door dezen gegeven aan zijn zoon DROGO, die in het huwelijk trad met BERCHARIUS' dochter ADELTRUD 2).

De Merovingers waren sedert 688 tot schijnkoningen verlaagd. De volgende hofmeiers uit het geslacht van PEPIJN regeerden feitelijk het Frankische rijk, totdat PEPIJN DE KLEINE in 752 den laatsten Merovingers afzette en zich zelf tot Koning verhief. Zijn zoon, de beroemde KAREL, die terecht DE GROOTE wordt genoemd, werd de stamvader van een nieuw regeerend huis, dat der Carolingsche.

Tot den tijd van KAREL DE GROOTE hebben wij een groot gebrek aan oorkonden uit welke het mogelijk zou zijn goede territoriale en genealogische geschiedboeken samen te stellen. De geschiedenis der Hattuarische gouen in het Merovingsche tijdvak zal wel altijd, wat ten minste bijzonderheden betreft, voor ons verborgen blijven. Sedert 628 was het gebied der

Franken in de Nederlanden zeker niet uitgebreid, mogelijk zelfs ingekrompen. Volgens OTTO SCARLENSIS deden de Franken onder Koning CHLOTARIUS een inval in Friesland ³⁾ bij welke gelegenheid de Friesche Koning BEROALD sneuvelde, maar, gelijk wij zagen, strekte zich CHLOTARIUS' gebied hier niet verder uit dan tot den Rijn, en na 628 was ADGIL Koning der Friesen nog te Duurstede gevestigd, zoodat toen Rijn, Lek en Maas grenzen zullen geweest zijn van het Frankische rijk. Bij de Rijks verdeelingen in de negende eeuw wordt nog gesproken van Friesland tot de Maas. Na den slag bij Tetri in 689 werd echter besloten na te gaan welke landen vroeger Frankisch geweest waren ⁴⁾. Daarvan was een oorlog met de Friesen en Saksen het gevolg, later maakte KAREL DE GROOTE aanspraak op alle landen die aan de Romeinen schatplichtig geweest waren, als opvolger der Westersche Keizers. Men ziet het, LODEWIJK XIV van Frankrijk vond niets nieuws uit, toen hij zijne *Chambre des inscriptions* instelde.

De oudst bekende oorkonde die wij met betrekking tot deze streken bezitten is eene, die door BN. SLOET wordt toegeschreven aan Koning DIEDERIK III en gegeven is tusschen de jaren 673 en 691. In dat stuk worden vermeld Ressen, Wolfaren en de beide Rothem's. In Hespengou en Ripuarië: «Haimbecha, Halmala, Torona, et inter Altheim Maridas, Ambron, Musinium, Groseas, dat zal zijn: Heimbach bij Schleiden, of Holbeek bij Bilsen, Halmael bij St. Truien, Trognée a/d Jeker, de daar volgende namen hebben wij niet terecht kunnen brengen.

Eene andere giftbrief is door BN. SLOET in zijn oorkondenboek opgenomen n°. 3, en geplaatst in het jaar 720. — Zij werd gegeven in het eerste jaar van zekeren Koning DIEDERIK. BN. SLOET zegt dat geen andere Koning kan bedoeld zijn dan de IV van dien naam. VAN SPAEN twijfelde aan de echtheid. Zeker is het, dat, wanneer achter de vermelding van de kerk van Rinderen de woorden «ubi nunc dominus pater et pontifex Willebrordus episcopus custos esse videtur», echt zijn, de oorkonde op dat jaar moet gebracht worden. Dit is evenwel aan grooten twijfel onderhevig. De uitgaaf van PERDESSUS is genomen naar het Gouden Boek der door WILLEBRORD gestichte abdij van Epternach, onmogelijk is het niet, dat die woorden bij het overschrijven in genoemd boek zijn ingevoegd. De formule zelf is zonderling. Waarom schijnt WILLEBRORD custos te zijn? — Waarom leest men niet, «custos est?» Omdat een kantteekening luidde: ubi — etc. — tunc custos fuisse videtur, en EBROÏN zijne schenking deed in het eerste jaar van Koning DIEDERIK III nl., in 673⁵).

In dien tijd was EBROÏN zijn hofmeester. De in de oorkonde vermelde EBROÏN noemt zich zoon van ODA, gelijk blijkt een mansnaam, en alzoo een andere vorm van den meergebruikelijken OTTO. Uit onze opgaaf van de hofmeiers is gebleken, dat na OTTO, zoon van WERNER, volgde GRIMOALD uit een ander geslacht, en na diens dood EBROÏN. Het licht voor de hand aan te nemen, dat deze geweest is een zoon van den in 642 vermoorden OTTO.

J. M. KREMER stelt BERCHARIUS die in 689 hofmeier werd een zoon van dien OTTO, doch deze was reeds

47 jaren vroeger vermoord welk lot EBROÏN in 681 onderging, alzoo acht jaar voor het optreden van BERCHARIUS. Deze cijfers laten toe te onderstellen, dat BERCHARIUS een zoon is geweest van OTTO, en jonger broeder van EBROÏN.

De brief van graaf EBROÏN is gegeven te Rinderen in de Duffel, en de door hem aan de kerk aldaar geschonken goederen lagen in dezelfde landstreek, die tot de Betuwe gerekend werd.

Daar bestond ten tijde van Koning CHILDEBERT alzoo tusschen 695 en 711 een graaf EVERHARD, die zich met buitenlandsche vijanden tegen den Koning verbonden had en wiens bezittingen te Elst daarom werden verbeurd verklaard; zij werden in 726 aan bisschop WILLEBRORD geschonken.

In een brief van 9 Oct. 794 komt hier te lande, in Hameland, voor een EVERHARD zoon van BRUNHARIUS. Die naam komt wel overeen met BERCHARIUS, welke gedragen werd door den zoon van OTTO. Afstamming van deze achtereenvolgend in oorkonden voorkomende heeren aannemende van den Hofmeier OTTO, zoon van BERCHARIUS of WERNER († 642) zou men komen tot het besluit, dat OTTO's zoon geweest is EBROÏN († 681), diens broeder BERCHARIUS (stierf 692) van wien twee zoon OTTO en EVERHARD (afgezet tusschen 719 en 721) wiens zoon was BRUNHARIUS, BRUNO of BERCHARIUS, BENNO, WERNHER vader van EVERHARD, die in 794 Graaf was in Hameland. — Volgens J. M. KREMER toch had de hofmeier BERCHARIUS een zoon, OTTO graaf van de Wormsgou, dien hij tot de stamvaders rekent van het huis van Nassau. — Van den anderen zoon van BER-

CHARIUS, van EVERHARD, zullen volgens onze meening afstammen de Graven van Hameland en van de Nordgou in den Elsas ⁶).

De buitenlandsche vijanden met welke graaf EVERHARD had samengespannen waren ongetwijfeld de Friesen. Koning DAGOBERT had in 630 reeds een kerkje gesticht te Utrecht en daar zetelde nog in 678 Koning ADGIL, die met de Franken bevriend was, maar na diens dood geraakten de Friesen in oorlog met de Franken. De hofmeier PEPIJN sloeg in 689 hun Koning RADBOUD. ADGIL was in 679 gestorven en RADBOUD was, naar de Frankisch gezinde schrijvers berichtten, de aanvaller geweest. Mogelijk heeft hij zich in het begin der vijandelijkheden, ongeveer in het jaar 688 of 689, meester gemaakt van de Betuwe en was EVERHARD daarbij hem toegefallen.

